

Tadeusz Cyprian

Przestępstwa przeciwko gospodarce narodowej w projekcie kodeksu karnego

Palestra 6/12(60), 19-27

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TADEUSZ CYPRIAN

Przestępstwa przeciwko gospodarce narodowej w projekcie kodeksu karnego*

Problem przestępstw gospodarczych wywołał w pracach Komisji Kodyfikacyjnej poważne trudności. Wprawdzie w czasie obrad Komisji obowiązywały już dekrety marcowe¹, a następnie ustawa z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko własności społecznej² (która uchylila poprzednie dekrety) oraz ustawa z dnia 21 stycznia 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstw,³ jednakże wprowadzenie odpowiednich stanów faktycznych do projektu kodeksu karnego nie było łatwe.

Najpierw powstała kwestia systematyki. W projekcie Ministerstwa Sprawiedliwości z roku 1956 przestępstwa przeciwko własności społecznej znalazły się w pierwszym rozdziale części szczególnej jako grupa przestępstw przeciwko podstawom politycznym i gospodarczym PRL. Natomiast przestępstwa przeciwko gospodarce narodowej (a mianowicie przestępstwa gospodarcze *sensu stricto* oraz przestępstwa finansowe i celne) znalazły się w rozdziale końcowym części szczególnej, tj. przed zamykającymi projekt przestępstwami wojskowymi.

Długie debaty Zespołu Prawa Karnego Materialnego Komisji Kodyfikacyjnej doprowadziły do złączenia przestępstw przeciwko własności społecznej, przestępstw gospodarczych oraz przestępstw fałszowania pieniędzy, papierów wartościowych i znaków w jeden rozdział o trzech podrozdziałach, do umieszczenia tego rodzaju obok rozdziału o przestępstwach przeciwko mieniu oraz do wyeliminowania blankietowych z konieczności przepisów o przestępstwach finansowych i celnych.

* Projekt nowego kodeksu karnego, uchwalony w drugim czytaniu Zespołu prawa karnego Komisji Kodyfikacyjnej, nie ukazał się jeszcze w druku. Mogą więc w nim zajść jeszcze zmiany.

Niniejszy artykuł ma charakter czysto informacyjny o dotychczasowym stanie pracy ustawodawczej nad tym rozdziałem (*Red.*).

¹ Dekret z dnia 4 marca 1953 o wzmożeniu ochrony własności społecznej oraz dekret z tego samego dnia o ochronie własności społecznej przed drobnymi kradzieżami (Dz. U. Nr 17, poz. 68 i 69) a ponadto dekret z dnia 23 grudnia 1954 o zmianie niektórych przepisów o ochronie własności społecznej (Dz. U. Nr 57, poz. 283).

² Dz. U. Nr 36, poz. 228.

³ Dz. U. Nr 4, poz. 11.

Po załatwieniu kwestii systematyki powstała kwestia druga: co wprowadzić do kodeksu, a co pozostawić do ustawy specjalnej?

Nie ulegało żadnej wątpliwości, że należy recypować większość przepisów z ustawy z 18 czerwca 1959 r. (oczywiście z szeregiem uzupełnień i modyfikacji) oraz stworzyć szereg nowych stanów faktycznych obejmujących przestępstwa gospodarcze *sensu stricto*, a więc nadwierzających prawidłowy tok życia gospodarczego. Ponadto należało wprowadzić do tego rozdziału niektóre przepisy dotyczące spekulacji i zamachów na interesy klientów w obrocie handlowym.⁴

To samo dotyczyło ustawy o zwalczaniu brakoróbstwa z roku 1953⁵ oraz ustaw o dostawach przymusowych z lat 1946—1953, należących również do systemu ustawodawstwa karno-gospodarczego w zakresie zawartych w nich przepisach karnych.

Wreszcie należało rozważyć ustosunkowanie się do przepisów małego kodeksu karnego, zawierającego przecież w rozdziale III przestępstwa przeciwko interesom gospodarczym Państwa. Wprawdzie większość zawartych tam przepisów wygasła na skutek zmiany stosunków (szaber, wywóz z Ziemi Odzyskanych, zakazy w związku z przesiedleniem itd.), ale niektóre z nich pozostały.

Problemy te udało się — jak się wydaje — szczęśliwie rozwiązać przez recepcję (przy poważnej modyfikacji) przepisów mających stałe znaczenie dla gospodarki narodowej — z wyeliminowaniem przepisów czasowych.

Natomiast niepokonalne trudności sprawiała ustawa z dnia 21 stycznia 1958 r., gdyż nie można było skorzystać z jej przepisów przy redagowaniu rozdziału o przestępstwach przeciwko własności społecznej. Ustawa ta zawiera wysokie dolne granice sankcji (przy szkodzie większej niż 50 000 zł minimum 5 lat więzienia, a przy szkodzie większej niż 100 000 zł minimum 8 lat więzienia) oraz cały szereg przepisów procesowych należących do kategorii prawa cywilnego (zabezpieczenie szkody na majątku rodziny sprawcy, domniemania itd.), bez których — oczywiście — nie miałyby ona nawet w przybliżeniu tego znaczenia, jakie się jej przypisuje w walce z przestępczością gospodarczą.

Włączenie czysto karnych postanowień ustawy do kodeksu karnego z pozostawieniem innych przepisów w osobnej ustawie nie było możliwe, gdyż wyjątkowo wysokie dolne granice sankcji nie harmonizowałyby z całym systemem sankcji kodeksowych, nie mających charakteru wyjątkowego. Z tego względu całą ustawę z dnia 21 stycznia 1958 r. zdecydowano pozostawić poza kodeksem karnym jako dodatkową ustawę czasową, którą będzie można uchylić, gdy pozwoli na to sytuacja. Nie ulega bowiem wątpliwości, że przestępczość gospodarcza o szczególnym nasileniu nie jest integralną częścią naszego systemu gospodarczego, lecz jest zjawiskiem o charakterze przejściowym. To wyjaśnia, dlaczego — mimo zasadniczej tendencji likwidacji ustaw dodatkowych i włączania przepisów tych ustaw do kodeksu karnego — należało pozostawić

⁴ Ustawa z dnia 13 lipca 1957 r. o zwalczaniu spekulacji i ochronie interesów nabywców oraz producentów rolnych w obrocie handlowym (Dz. U. Nr 39, poz. 171).

⁵ Dekret z dnia 4 marca 1953 o wzmoczeniu walki z produkcją złej jakości (Dz. U. Nr 53, poz. 244).

stawić tę ustawę bez zmiany jako ustawę czasową, niezbędną wprowadzić w chwili obecnej, ale nie wymagającą włączenia do obliczonego na wiele lat kodeksu karnego.

W ten sposób, po załatwieniu tych wstępnych spraw, Komisja opracowała projekt rozdziału XXVI zatytułowanego „Przestępstwa przeciwko gospodarce narodowej” i podzielonego na trzy podrozdziały, a mianowicie „Przestępstwa przeciwko własności społecznej”, „Przestępstwa gospodarcze” oraz „Fałszowanie pieniędzy, papierów wartościowych i znaków”.⁶

Przestępstwa przeciwko własności społeczne

Podrozdział o przestępstwach przeciwko własności społecznej obejmuje artykuły od 294 do 301, jest więc stosunkowo zwarty. Nie objęto nim przepisów o kradzieżach leśnych przewidzianych w art. 5 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r., przepisów o paserstwie w stosunku do mienia społecznego (art. 4), przepisów o recydywie (art. 6 i 7 dotychczasowej ustawy) oraz przepisów o ograniczeniu dopuszczalności warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 8 dotychczasowej ustawy).

Przepisy o kradzieżach leśnych nie zostały objęte projektem, jako należące do ustawy specjalnej na równi z przepisami o kradzieżach polnych i o naruszaniu prawa rybołówstwa. Stany faktyczne dotyczące tych czynów są zbyt drobiazgowy, a wyjątki od normalnych zasad ścigania za przestępstwa przeciwko własności społecznej zbyt specyficzne, by wprowadzać te przepisy do prawa powszechnego.

Przepisy o paserstwie zostały pominięte w omawianym rozdziale na tej podstawie, że nie należy czynić różnicy między paserstwem w stosunku do mienia indywidualnego a paserstwem w stosunku do mienia społecznego. Paser jest związany z bezpośrednim sprawcą w sposób odległy od zagarnięcia mienia społecznego. W praktyce trudno jest najczęściej wykazać mu, że nabyte przez niego mienie zostało uprzednio zagarnięte albo że nabyte ze świadomością nielegalnego pochodzenia mienie stanowi mienie społeczne.

Dlatego też paserstwo zostało pominięte w tym rozdziale, a jednocześnie pozostawiono generalny stan faktyczny przewidziany w art. 289—290 rozdziału o przestępstwach przeciwko mieniu.

Przepisy o recydywie objęte są w projekcie przepisami części ogólnej (art. 57 pkt 8 oraz art. 65 § 1) i nie są powtarzane w części szczególnej.

Wreszcie przepisu o ograniczeniu dopuszczalności warunkowego zawieszenia wykonania kary przy przestępstwach przeciwko własności społecznej projekt nie przewiduje.

Punktem wyjścia naszych rozważań będzie ustawa z dnia 18 czerwca 1959 r., by na jej podstawie zorientować się, w jakim zakresie przepisy jej zostały recypowane przez projekt, które z nich pominięto i co wprowadzono nowego.

⁶ Tadeusz Cyprian: Przestępstwa gospodarcze. Projekt złożony Komisji Kodyfikacyjnej, nie publikowany, Warszawa 1959.

Taki porównawczy przegląd pozwoli nam zorientować się w przyszłej sytuacji prawnej w tej dziedzinie po wejściu w życie nowego kodeksu karnego.

Artykuł 294 projektu głosi w § 1: „Kto zabiera w celu przywłaszczenia, przywłaszcza sobie⁷, wyłudza lub w inny sposób zagarnia mienie społeczne, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”

Projekt nie przewiduje w poszczególnych artykułach omawianego rozdziału obliwatoryjnej kary grzywny obok kary pozbawienia wolności, jak to ma miejsce w dotychczasowej ustawie, gdyż obliwatoryjne orzeczenie „kary majątkowej” obok kary pozbawienia wolności przy przestępstwach popełnionych w celu osiągnięcia korzyści majątkowej przewidziane jest w art. 54 § 2 (część ogólna) projektu.

Ponadto należy zauważyć, że projekt zamiast dotychczasowych kar więzienia i aresztu przewiduje „karę pozbawienia wolności”, która trwa od jednego miesiąca do 15 lat (w wypadkach zagrożonych karą śmierci — do 20 lat) i którą wykonuje się: w razie orzeczenia jej na okres nie przekraczający roku — jako karę aresztu, w razie orzeczenia na okres od roku do lat trzech — jako karę bądź aresztu, bądź więzienia, wreszcie w razie orzeczenia jej na okres powyżej trzech lat — jako karę więzienia (art. 41 i 42 projektu, część ogólna).

Tak więc poza redakcją dostosowaną do terminologii projektu przepis art. 1 dotychczasowej ustawy nie uległ zmianie w dyspozycji, natomiast sankcja została poważnie podwyższona. Wiąże się to z ogólną tendencją projektu do stosowania stosunkowo wysokich sankcji przy jednoczesnym wprowadzeniu do części ogólnej generalnej klauzuli dopuszczalności nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 62) w wypadkach, „gdy wymierzenie kary za dane przestępstwo byłoby oczywiście niesprawiedliwe.”

Natomiast pominięto w projekcie przepis § 2 dotychczasowej ustawy (zagarnięcie mienia o wartości poniżej 300 zł), gdyż sprawę tę reguluje generalnie art. 301 projektu, przewidujący w takich wypadkach możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet uwolnienie od kary w razie wyrównania szkody.

Projekt objął w § 2 art. 294 wypadki kwalifikowanego zagarnięcia własności społecznej⁸, wprowadzając nowe stany faktyczne obok dotychczasowych. Tak więc przewidziano tam następujące stany faktyczne:

1. Zagarnianie własności społecznej jako stałe źródło zysku.

Ten stan faktyczny nie ma odpowiednika w dotychczasowej ustawie, która zna jedynie z art. 4 § 2 „zawodowe paserstwo”.

2. Zagarnięcie mienia społecznego znacznej wartości.

Ten stan faktyczny odpowiada w pewnej mierze przepisowi art. 7 § 2 dotychczasowej ustawy; ponadto w przyszłości, gdy zostanie uchylona

⁷ Projekt nie czyni różnicy między kradzieżą a przywłaszczeniem (różnicy znanej kodeksowi karnemu z roku 1932), stanowiąc w art. 278, że karze podlega, kto „zabiera w celu przywłaszczenia (dotychczasowa kradzież z art. 257 k.k.) lub przywłaszcza sobie (...)” (dotychczasowe przywłaszczenie z art. 262 § 1 k.k.; osobnego pojęcia sprzeniewierzenia projekt nie wprowadza).

⁸ Określenie „zagarnięcie” zostało po dłuższej dyskusji przez Komisję Kodyfikacyjną recypowane jako określenie zbiorcze w stosunku do mienia społecznego, a to ze względu na to, że przyjęło się już ono w orzecznictwie i praktyce.

ustawa z 21 stycznia 1958, da sądom możliwość stosowania wysokich sankcji w razie zagarnięcia własności społecznej znacznej wartości.

3. Zagarnięcie przez pracownika sprawującego zarząd, agendy gospodarskie lub nadzór.

Ten stan faktyczny odpowiada przepisowi art. 2 dotychczasowej ustawy; również i sankcja jest taka sama.

4. Zagarnięcie mienia dokonane w porozumieniu z innymi osobami.

Taki stan faktyczny odpowiada przepisom art. 2 § 2 lit. a) dotychczasowej ustawy, przewidującemu działanie w zorganizowanej grupie przestępczej, a ponadto stanowi on rozszerzenie dotychczasowego przepisu, gdyż nie wymaga „zorganizowanej grupy”, lecz tylko „porozumienia z innymi osobami”.

5. Zabór mienia z jednoczesnym usunięciem zamknięcia lub innej przeszkody.

Ten stan faktyczny odpowiada przepisowi art. 2 § 2 lit. b), przewidującemu kradzież z włamaniem.⁹

6. Zabór mienia z jednoczesnym wykorzystaniem klęski żywiołowej lub innego nadzwyczajnego zdarzenia.

Ten stan faktyczny jest niejako odpowiednikiem przepisu art. 43 m.k.k. (szaber).

Artykuł 295 projektu dotyczy rozboju i kradzieży rozbójniczej, połączonych z zaborem mienia społecznego, i odpowiada przepisowi art. 3 dotychczasowej ustawy zarówno jeśli chodzi o stany faktyczne (rozbój, kradzież rozbójnicza, rozbój z bronią w rękę), jak i w zakresie sankcji, z tym jednak zastrzeżeniem, że odmiennie od dotychczasowej ustawy nie przewiduje możliwości stosowania kary śmierci.

Artykuł 296 projektu zawiera nowy stan faktyczny, a mianowicie spowodowanie przez odpowiedzialnego pracownika gospodarczego tzw. „gołego” manka. Przestępstwo to polega na niedopełnieniu obowiązków, czego wynikiem jest niedobór; może ono być popełnione bądź z winy umyślnej (sankcja do 5 lat pozbawienia wolności), bądź z winy nieumyślnej (sankcja do 3 lat). Oczywiście umyślność i nieumyślność dotyczą zaniedbania obowiązków; manko jest jedynie następstwem tego zaniedbania.

Należy tu zauważyć, że przepis art. 296 przewiduje winę kombinowaną (*culpa dolo exorta*), gdyż niedopełnienie obowiązku należytego czuwania nad powierzonym mieniem społecznym jest objęte w § 1 winą umyślną, a doprowadzenie do powstania niedoboru — winą nieumyślną.¹⁰ Takie ujęcie stanu faktycznego odpowiada wymaganiom życia, gdyż na ogół sprawca, który spowodował niedobór, nawet jeżeli świadomie zaniedbuje swoje obowiązki, nie obejmuje umyślnością niedoboru, którego ma nadzieję uniknąć. Jeżeli zaś również i zaniedbanie obowią-

⁹ Projekt zna analogiczny stan faktyczny w rozdziale o przestępstwach przeciwko mieniu (art. 278 § 2 pkt 4).

¹⁰ Projekt operuje szeroko winą kombinowaną, wprowadzając jej określenie w części ogólnej (art. 17).

ków objęte jest winą nieumyślną, to ma zastosowanie przepis § 2 art. 296 projektu.

Przepis ten będzie miał szerokie zastosowanie w praktyce, gdyż wypadki niedoboru bez wykazania, że ktoś przywłaszczył towar lub gotówkę, są bardzo liczne.

Artykuł 297 przewiduje karalność (sankcja do 5 lat pozbawienia wolności) niszczenia mienia społecznego. Tego stanu faktycznego nie było w ustawie dotychczasowej, ściganie więc mogło być prowadzone jedynie bądź na podstawie art. 263 k.k. z 1932 roku, bądź też na podstawie przepisów prawa o wykroczeniach.

W chwili obecnej, kiedy chuligańskie oksesy pijaków i młodych awanturników powodują wielomilionowe szkody, kiedy na porządku dziennym jest łamanie drzewek i rozbijanie latarni w parkach, niszczenie wewnątrz wagonów kolejowych, bezmyślne uszkodzanie urządzeń telefonicznych itp., nadanie tym działaniom charakteru występków jest wręcz koniecznością społeczną. Do tego należy doliczyć również takie działania, jak „zarzynanie” samochodów ciężarowych przez niesumiennych kierowców, niszczenie sprzętu budowlanego i instalacyjnego itd., powodujące ogromne szkody w gospodarce narodowej. Stąd ten stan faktyczny jest tak bardzo potrzebny w kodeksie karnym.

Artykuł 298 projektu wprowadza nowy stan faktyczny, a mianowicie karalność „wypożyczania” towaru przez kierowników sklepów na czas remanentu lub kontroli. Zjawisko to pozwala na ukrycie niedoborów, sprzyja nadużyciom i uniemożliwia ich wykrycie przez kontrolę. Dotychczas brak było przepisu zawierającego odpowiedni stan faktyczny, w razie więc wykrycia takiego „zapożyczenia” wyciągano na ogół jedynie konsekwencje natury dyscyplinarnej, gdyż sprawa niedoboru była już wówczas trudna do rozszyfrowania. Obecnie, stan faktyczny art. 298 projektu odpowiada potrzebie gospodarczej, sankcja zaś (do 5 lat pozbawienia wolności) odstraszy niejednego od organizowania „pożyczek” towaru.

Artykuł 299 projektu również wprowadza nowy stan faktyczny, mianowicie przewiduje karalność potajemnego zabrania przez pracownika gospodarczego mienia społecznego z pozostawieniem go w rozporządzeniu instytucji państwowej lub społecznej. Chodzi tu o zdarzające się często w stosunkach między przedsiębiorstwami państwowymi i społecznymi fakty potajemnego zabierania różnych przedmiotów bez zamiaru przywłaszczenia ich przez pracowników. Tak np. kierowca samochodu ciężarowego „wymienia” sobie pokryjomy w garażu lub na placu swój zaniedbany i sfatygowany akumulator na nowy, znajdujący się w wozie innego przedsiębiorstwa lub innego kierowcy, odpowiedzialnego za swój wóz.

Równie często dochodzi do samowolnego i potajemnego zaboru materiałów budowlanych z placu jednej budowy i przeniesienia ich na plac innej budowy, gdzie tych materiałów brak.

Takie *virement* mieniem społecznym mogło być dotychczas karane właściwie tylko dyscyplinarnie, jeżeli abstrahować od uniwersalnego przepisu art. 286 § 1 k.k. z 1932 roku, który tu zresztą nie najlepiej się nadaje, zwłaszcza że sprawca z reguły wysuwa nieodparty argument,

iż dążył do polepszenia sytuacji przedsiębiorstwa, w którym pracuje, nie osiągając z tego tytułu żadnej osobistej ani majątkowej korzyści.

Stan faktyczny art. 299 projektu, opatrzony sankcją pozbawienia wolności do dwóch lat, ma za zadanie penalizowanie tego rodzaju działań, szkodliwych dla normalnego funkcjonowania gospodarki mieniem społecznym.

Kwalifikowanym wypadkiem będzie sytuacja, kiedy sprawca działa w celu uwolnienia się od odpowiedzialności majątkowej za mienie społeczne. Przepis § 2 art. 299 przewiduje wówczas sankcję do 5 lat pozbawienia wolności.

Artykuł 300 projektu wprowadza karalność używania pieniędzy, stanowiących własność społeczną, na cele osobiste przez pracownika, któremu te pieniądze zostały powierzone. Chodzi tu o „pożyczanie” sobie z kasy przedsiębiorstwa różnych kwot, które dany pracownik następnie oddaje bądź ma zamiar oddać. Takie pożyczanie zdarza się często zwłaszcza w stosunkach wiejskich, w małych sklepach, nierzadko obsługiwanych przez całą rodzinę pracownika, gdzie różnica między gotówką w kasie sklepu a gotówką w kieszeni kierownika nie jest zbyt ściśle przestrzegana.

Przepis art. 300, opatrzony sankcją do trzech lat pozbawienia wolności, ma na celu ukrócenie takich praktyk. Przewiduje on również karalność pożyczania pieniędzy społecznych przez pracownika innym osobom.

Wreszcie ostatni przepis, mianowicie art. 301 projektu, wprowadza generalną klauzulę dopuszczającą nadzwyczajne złagodzenie kary oraz możliwość uwolnienia od kary.

Nadzwyczajne złagodzenie kary może być stosowane wówczas, gdy wartość mienia społecznego będącego przedmiotem przestępstwa jest niewielka albo gdy szkodę wyrównano.

Przepis art. 301 dotyczy czynów przewidzianych w art. 294 § 1 projektu (zwykły zabór mienia społecznego), art. 294 § 2 pkt 3 do 6 (zabór mienia powierzonego, zabór dokonany w porozumieniu z innymi osobami, zabór mienia z włamaniem i zabór przy wykorzystaniu kłeski żywiolowej). Artykuł ten nie dotyczy zatem zaboru mienia przez sprawcę, który uczynił sobie z tego stałe źródło zysku, oraz zaboru mienia znacznej wartości.

Ponadto na zasadzie tegoż przepisu nadzwyczajne złagodzenie kary można stosować przy wszystkich dalszych stanach faktycznych przewidzianych w tym rozdziale — z wyjątkiem stanu faktycznego przewidzianego w art. 295 (zabór przy użyciu gwałtu lub z bronią w rękę).

Uwolnienie sprawcy od odpowiedzialności może nastąpić w razie spowodowania niedoboru (art. 296 — manko), jeżeli sprawca wyrównał szkodę.

Przepis ten jest bardzo celowy ze względu na częste wypadki spowodowania niedoboru nie tyle przez złą wolę osoby odpowiedzialnej, ile przez jej niedołęstwo lub lekkomyślność, doprowadzające do świadomego niedopełnienia obowiązków służbowych, co z kolei prowadzi do powstania niedoboru.

Orzekanie w tego rodzaju sprawach kary pozbawienia wolności w ra-

zie wyrównania powstałej szkody nie jest społecznie konieczne, dlatego też należy od niego w uzasadnionych wypadkach odstąpić.

Stosowanie klauzuli o dopuszczalności nadzwyczajnej złagodzenia kary odbywa się na podstawie przepisu art. 62 projektu, który przewiduje możliwość stosowania tego złagodzenia — w myśl § 1 — w wypadkach przewidzianych w ustawie (sąd jednak ma oczywiście obowiązek uzasadnienia, dlaczego je stosuje) oraz w ramach § 2 dopuszczającego stosowanie nadzwyczajnego złagodzenia w każdym wypadku (klauzula generalna) „zasługującym na szczególne uwzględnienie, gdy wymierzenie kary przewidzianej za dane przestępstwo byłoby oczywiście niesprawiedliwe.” Tak więc sąd może zastosować w wypadkach wyjątkowych nadzwyczajne złagodzenie kary nawet wtedy, gdy jego dopuszczalność nie jest przewidziana w art. 301 projektu, musi jednak szczególnie przekonywająco uzasadnić wtedy wyjątkowość tego wypadku i niesprawiedliwość kary przewidzianej ustawą.

Omówione wyżej artykuły wyczerpują część rozdziału o przestępstwach przeciwko gospodarce narodowej, dotyczącą przestępstw przeciwko własności społecznej.

W ten sposób omówiony przez nas podrozdział stanowi integralną część rozdziału o przestępstwach gospodarczych. Stanowi on zarazem niejako „statyczną” część problemu, gdyż dotyczy zamachów na rzeczy, na mienie, podczas gdy drugi podrozdział obejmuje zamachy na „dynamikę” życia gospodarczego, a trzeci — zamachy na bezpieczeństwo obrotu w postaci fałszowania pieniędzy, papierów wartościowych i znaków.

Dopiero jednak wszystkie razem dają pełny obraz penalizacji przestępczości w zakresie gospodarki narodowej w sensie powszechnym. Zamachy na jej tradycyjnie już wyspecjalizowane dziedziny, jak przestępstwa skarbowe, podatkowe, dewizowe i celne, muszą być wyodrębnione do osobnych ustaw, gdyż nie dają się zmieścić w zwartych, syntetycznych stanach faktycznych kodeksu karnego.

Próba objęcia ich kodeksem karnym, podjęta przez projekt Ministerstwa Sprawiedliwości z roku 1956¹¹, nie powiodła się właśnie z powodu drobiazgowości tych przepisów, co w efekcie doprowadziło do ograniczenia się w samym projekcie do kilkunastu absolutnie blankietowych określeń, odsyłających do ustaw dodatkowych i rozporządzeń resortowych.

Projekt z roku 1956 umieścił w rozdziale zatytułowanym „Przestępstwa finansowe i celne” fałszowanie pieniędzy i papierów wartościowych (art. 279—286). Te stany faktyczne, tradycyjnie należące do kodeksu karnego, zostały wprowadzone również do obecnego projektu, pominięto natomiast przestępstwa dewizowe, podatkowe i celne (art. 286—296 projektu z 1956), nie sposób bowiem objąć kilkunastoma artykułami kodeksu karnego całej skomplikowanej problematyki skarbowo-dewizowo-celnej.

Z chwilą wejścia w życie nowego kodeksu karnego opartego na obecnym projekcie uchylona zostanie — rzecz jasna — ustawa z 18 czerwca

¹¹ Projekt kodeksu karnego PRL i przepisy wprowadzające, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1956, art. 279—296.

1959 r., pozostanie zaś w mocy ustawa z dnia 21 stycznia 1958 r., stanowiąca niezbędny oręż walki z przestępczością gospodarczą na wielką skalę. Z chwilą zaś, gdy również i ta ustawa będzie mogła być uchylona, pozostanie w mocy przepis art. 294 § 2 o zagarnięciu mienia społecznego znacznej wartości, przewidujący sankcję pozbawienia wolności nie krótszą od 2 lat (a więc do 15 lat). Sankcja ta wystarczy nawet w największych aferach gospodarczych.